

O'ZBEKISTON TARIXIDA INSON HUQUQLARI VA ERKINLIKLARINING RIVOJLANISHI

Tursunov Madaminjon Adxamjon o'g'li

Namangan davlat universiteti Tarix yo'nalishi 2-bosqich magistranti

Bekmt60@gmail.com

Annotatsiya: *Maqola O'zbekiston mustaqillikka erishgandan buyon inson huquqlari va ozodliklarining rivojlanishi haqida so'z boradi. Sovet davridagi cheklovlar, mustaqillikdan keyingi davrdagi konstitutsiyaviy va xalqaro huquqiy hujjatlar, institutsional mexanizmlar, inson ijtimoiy xizmatlari va hozirgi holat haqida tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Inson huquqlari, Ozodliklar, Tarixiy rivojlanish, Mustaqillik, Konstitutsiya, Xalqaro huquqiy hujjatlar, Institutsional mexanizmlar, Ijtimoiy xizmatlar.*

Annotation: *The article discusses the development of human rights and freedoms in Uzbekistan since its independence. It analyzes the restrictions of the Soviet era, constitutional and international legal documents of the post-independence period, institutional mechanisms, social services, and the current state.*

Keywords: *Human rights, Freedoms, Historical development, Independence, Constitution, International legal documents, Institutional mechanisms, Social services.*

Аннотация: *Статья посвящена развитию прав и свобод человека в Узбекистане с момента обретения независимости. Анализируются ограничения советской эпохи, конституционные и международные правовые документы периода после независимости, институциональные механизмы, социальные услуги и текущее состояние.*

Ключевые слова: *Права человека, Свободы, Историческое развитие, Независимость, Конституция, Международные правовые документы, Институциональные механизмы, Социальные услуги.*

O'zbekiston mustaqillikka erishganidan buyon inson huquqlari va ozodliklarini rivojlantirish bo'yicha katta yutuqlarga erishdi. Bu maqolada O'zbekistonda inson huquqlarining tarixiy rivojlanishi, mustaqillikdan keyingi davrdagi islohotlar va hozirgi holat haqida so'z boradi. Mustaqillikdan oldin O'zbekistonda inson huquqlari cheklangan edi. Sovet davrida totalitar tuzumning tazyiqi ostida fuqarolar erkinliklari kamaygan edi. Sovet Ittifoqi tarqatib yuborilgach, O'zbekiston mustaqillikka erishdi va inson huquqlarini rivojlantirish yo'lida yangi bosqichga o'tdi. Sovet davrida fuqarolar erkinliklari cheklangan edi. Matbuot, so'z va ijod erkinligi yo'q edi. Siyosiy repressiyalar keng tarqalgan edi. Ko'plab insonlar siyosiy sabablarga ko'ra ta'qibga uchragan. Iqtisodiy erkinliklar cheklangan edi. Xususiy tadbirkorlik taqiqlangan edi.

1992-yilda qabul qilingan O'zbekiston Konstitutsiyasida inson huquqlari va erkinliklari mustahkamlandi. Konstitutsiyaning 7, 8, 9, 10-boblarida inson huquqlari va erkinliklari haqida ma'lumot berilgan. Mustaqillikka erishgach, O'zbekiston birinchi bo'lib Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasiga qo'shildi. Bugungi kunda mamlakat 70 dan ortiq xalqaro huquqiy hujjatlarga qo'shilgan.

O'zbekistonda inson huquqlarini himoya qiluvchi institutsional mexanizmlar yaratildi. Milliy harakat dasturi ishlab chiqildi, inson huquqlarini himoya qiluvchi muassasalar tizimi barpo etildi. O'zbekiston Prezidenti huzuridagi Inson huquqlari bo'yicha komissiya faoliyat yuritib, inson huquqlarini himoya qilishda muhim rol o'ynaydi.

Inson huquqlarini himoya qiluvchi institutsional mexanizmlar muhim rol o'ynaydi. Prezident huzuridagi komissiya inson huquqlarini himoya qilishda faol ishtirok etadi. Sud-huquq tizimi isloh qilindi, inson huquqlarini himoya qiluvchi qonunlar qabul qilindi. Ta'lim va ma'rifat ishlari amalga oshirilmoqda.

O'zbekistonda inson ijtimoiy xizmatlari sohasida katta islohotlar amalga oshirildi. 2023-yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzurida Ijtimoiy himoya milliy agentligi tashkil etildi. Agentlikning viloyat boshqarmalari, tuman va shaharlarda "Inson" ijtimoiy xizmatlar markazlari ochildi. Bu markazlar aholiga sifatli ijtimoiy xizmat va yordam ko'rsatishga qaratilgan.

2017-2021 yillarda Harakatlar strategiyasi va 2022-2026 yillarda Yangi O'zbekiston Taraqqiyot strategiyasi doirasida inson huquqlarini ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlar amalga oshirildi. Shaxsiy, siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlarni ta'minlashga alohida e'tibor berildi. Inson huquqlarini himoya qiluvchi qonunlar qabul qilindi, sud-huquq tizimi isloh qilindi. Inson huquqlari bo'yicha ta'lim va ma'rifat ishlari amalga oshirilmoqda. Xalqaro hamkorlikda inson huquqlari bo'yicha kadrlar tayyorlashga e'tibor qaratilmoqda. O'zbekistonning xorijiy universitetlar bilan hamkorligi inson huquqlari bo'yicha ta'limni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston xalqaro maydonda inson huquqlarini amalga oshirishga salmoqli hissa qo'shmoqda. BMTning Inson huquqlari bo'yicha Kengashiga a'zo bo'lib, xalqaro normalarni ishlab chiqishda faol ishtirok etmoqda. Mamlakat inson huquqlarini himoya qilish bo'yicha davomiy islohotlar amalga oshirmoqda.

O'zbekiston mustaqillikka erishgandan buyon inson huquqlari va ozodliklarini rivojlantirish bo'yicha katta yutuqlarga erishdi. Mamlakat xalqaro hamkorlikda faol ishtirok etib, inson huquqlarini himoya qilish va ta'minlash bo'yicha davomiy islohotlar amalga oshirmoqda. Inson huquqlarini rivojlantirishda O'zbekistonning kelajakdagi rejalari mamlakatning demokratik rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. Mo'minov A.R., Tillabayev M.A. Inson huquqlari: darslik / A.R. Mo'minov, M.A. Tillabayev; mas'ul muharrir A.X. Saidov. - 2-nashr. - T.: Adolat, 2013. - 504 b. ISBN 978-9943-394-69-8.
2. Saidov A.X. Международное право прав человека. - М.: 2002.
3. Saidov A.X. Общеизвестные права человека. - М.: 2004.
4. O'zbekiston Respublikasi va inson huquqlari bo'yicha xalqaro shartnomalar. To'plam / Mas'ul muharrir A.X. Saidov. - T.: Adolat, 2002.
5. Inson huquqlari bo'yicha xalqaro shartnomalar: to'plam. O'zbekcha nashming mas'ul muharriri A.X. Saidov. - T.: Adolat, 2004.
6. UNESCO xalqaro me'yoriy hujjatlari (to'plam) / O'zbekcha nashming mas'ul muharriri L. Saidova. - T.: Adolat, 2004.
7. Shestakov L.N. Права человека. Сборник международных документов. – М.: МГУ, 1986. – 232 с.
8. Komarov S.A., Rostovshikov I.V. Личность. Права и свободы. Политическая система. – СПб., Юридический институт, 2002. – 336 с.
9. Inson huquqlari umumiy nazariyasi. IIV tizimidagi ta'lim muassasalari tinglovchi va kursantlari, shuningdek huquqni muhofaza etuvchi organlar xodimlari uchun darslik. - T.: IIV Akademiyasi, 2012.
10. Saidov A.X. Inson huquqlari bo'yicha xalqaro huquq. Darslik. - T.: Konsauditmform-Nashr, 2006.
11. Tillabayev M. Национальные институты по правам человека: Международная, зарубежная и национальная практика. Монография / Отв. ред. A.X. Saidov. - T.: Adolat, 2008.
12. G'afurov A., Mo'minov A., Tillabayev M. Inson huquqlari. O'quvqo'llanma. - T.: Yuristlar malakasini oshirish markazi, 2012.